

И. Арабаев атындагы КМУнун жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы Д 13.20.618 диссертациялык кеңештин эксперти педагогика илимдеринин доктору, профессор Зулуев Бекмурза Бекболотовичтин Жолдошова Бибигүл Алайчиевнанын «Башталгыч класстарда адабий окуу сабагында окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасы үчүн диссертациясына жана авторефератына

ЭКСПЕРТТИК БҮТҮМҮ

Изденүүчү Жолдошова Бибигүл Алайчиевнанын «Башталгыч класстарда адабий окуу сабагында окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы диссертациясын жана авторефератын карап чыгып, эксперт төмөнкүдөй бүтүмгө келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин шайкеш келиши. Диссертациялык иш 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык жазылып, башталгыч класстарда адабий окуу сабагында окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандырууда кайсы педагогикалык шарттар жардам берет?» – деген проблема изилденген. Иш адистиктин паспортундагы көрсөтүлгөн пунктардын талаптарына толугу менен жооп берет.

2. Диссертациялык иштин максаты адабий окуу сабагында башталгыч класс окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандыруунун эффективдүү педагогикалык шарттарын аныктоого арналып, төмөнкү милдеттер чечилип берилген:

а) илимий психологиялык-педагогикалык адабияттагы креативдүүлүктүн маңызы ачыкталган;

б) адабий окуу сабагында башталгыч класс окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандырууда педагогикалык шарттарды аныкталып, маңызы ачылып берилген;

в) адабий окуу сабагында башталгыч класстын окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандыруу үчүн керектүү болгон эффективдүү педагогикалык шарттарды педагогикалык экспериментте текшерилген.

Изилдөөнүн *объектисин* башталгыч класс окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандыруу процесси, ал эми изилдөөнүн *предметин* адабий окуу сабагында башталгыч класстын окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттарын изилдөө түзүп, диссертациянын максатына жана милдетине ылайык туура

аныкталган.

Диссертацияда колган милдеттерге жараша тийиштүү теориялык методдор – философиялык, психологиялык, педагогикалык, методикалык адабияттарды салыштыруу анализи, жалпы орто билим берүү тепкичинин башындагы болгон нормативдик-укуктук камсыздоонун анализи, алдын ала айтуу (прогнозирование) жана эмпирикалык методдор – чыгармачылык жөндөмдөрдү өнүктүрүү көйгөйү боюнча педагогикалык тажрыйбаны жалпылоо, башталгыч класс мугалимдери жана окуучулары үчүн анкетирлөө, Х. Зиверттин «Чыгармачылык жөндөмдү аныктоо» тести, П. Торренстин методикасы, байкоо, педагогикалык эксперимент, констатациялык, калыптандыруучу жана текшерүүчү этаптар колдонулган. Изилдөөнү жүргүзүү методдорун тандап алууда төмөнкү илимий изилдөөнүн принциптерине таянган: изилдөөнүн методдорун комплекстүү колдонуу принциби, объективдүүлүк принциби, окуучуларды окутуу жана тарбиялоонун бүтүндүк принциби, окуучулар коллективин жана инсанды бир убакытта изилдөө принциби, кубулушту өзгөрүүдө, өнүгүүдө изилдөө принциби.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандыруу педагогика жана психология илимдеринин актуалдуу көйгөйү болуп саналат. Өзгөчө бул көйгөй коомдун жашоосунун эң татаал критикалык учурларында пайда болгон кыйынчылыктарды жаңыча, өз алдынча чечүүгө жөндөмдүү чыгармачыл инсандарга зарылчылыкты сезген мезгилде курчуйт.

Мындай окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандырууну камсыз кылууну көздөгөн методологиялык көз караш Жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттик стандартында аныкталып, КР Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 токтому менен расмий бекитилген.

Өткөрүлүп жаткан өзгөрүүлөр жаш муунду дайыма өзгөрүп жаткан дүйнөдө толук кандуу татыктуу жашоого даярдоо максатында акыл парасатын толук колдоно билүү, өз алдынча анализ жүргүзүү, аларды жаңы ситуацияларга колдонуу, ар кандай шарттарда чечимдерди таап жаңыча ойлонуу менен өз алдынча жыйынтык чыгаруу жана жалпылоо компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга үйрөтүү үчүн оптималдуу шарттарды түзүүгө багытталган.

Креативдүүлүктү калыптандырууда биринчиден, окуучунун инсандыгынын чыгармачылык башаты, буюмга, тил, жүрүм-турум, эмгек маданиятына болгон эстетикалык көз-карашы, эстетикалык сезими тарбияланат.

Чыгармачылык ыкма, окуучулардын жалпы даярдыгына маанилүү түрдө таасир этип, сабактар боюнча жаңы билимдерди жакшы өздөштүрүүсүнө жана инсандыгынын гармониялуу өнүгүүсүнө түрткү берет. Буга байланыштуу башталгыч класстардан баштап

эле даяр билимди үйрөтүүгө караганда активдүү, демилгелүү, чыгармачыл ой-жүгүрткөн адамдарды тарбиялоо ролу жогорулоодо.

Тилекке каршы бүгүн башталгыч класстар боюнча предметтик окуу программаларында жана окуу китептеринде окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандырууга багытталган тапшырма таризиндеги материалдар толук бойдон илимий жактан негиздүү долбоорлонгон деп айтууга болбойт. Көпчүлүк мугалимдердин окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандырууга багытталган тажрыйбалары тайыз. Азыр көпчүлүк учурда билимди чыгармачылык менен изденип алуучу эмес, тек гана башкалардын айтканын ылгабай, өз алдынча ой жүгүртүп сынчыл акыл сыдыргысынан өткөрбөй, репродуктивдүү ишмердүүлүк менен гана алек болуп жаткан окуучулардын саны арбын. Мындай жагдай бүгүнкү турмуш талаптарына карама-каршы келет жана абалдан чыгуунун жолдорун табуу зарылдыгын жаратат.

Ошондуктан Жолдошова Бибигүл Алайчиевнанын «Башталгыч класстарда адабий окуу сабагында окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы кандидаттык диссертациясынын актуалдуулугу өтө жогору жана өз учурунда аткарылды.

3. Илимий натыйжалар: Изилдөөчү диссертациясында илим жана практика үчүн актуалдуу төмөнкүдөй илимий натыйжаларды жарата алган: башталгыч класстын окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандыруу боюнча илимий психологиялык-педагогикалык адабияттар талданып, креативдүүлүктүн маңызын ачып көрсөткөн; адабий окуу сабагында башталгыч класс окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары аныкталган; адабий окуу сабагында башталгыч класстын окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандыруу үчүн керектүү болгон эффективдүү педагогикалык шарттар педагогикалык эксперимент аркылуу текшерилген.

Илимий натыйжалардын ишенимдүүлүгү илимий адабияттарды талдоо, жалпылоо, окуп үйрөнүү аркылуу жеткиликтүү материал топтогондугу, аргументтүү жыйынтыктардын келтирилиши, адабий окуу сабагында башталгыч класстын окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандырууга илимий негизде мамиле кылышы менен бекемделет.

Диссертациялык иш теориялык жогорку мааниге ээ, анткени башталгыч класстын окуучуларынын креативдүүлүгүн адабий окуу сабагында калыптандыруу көйгөйү жетиштүү деңгээлде изилденген эмес.

Квалификациялык белгилерге туура келиши. Изилдөөнүн материалдары жогорку билим берүү уюмунун илимий-изилдөө иштеринин тематикалык планы менен байланышта аткарылып, билим берүү чөйрөсүндө кеңири колдонуу масштабына

татыктуу. Диссертациянын материалдары жалпы орто билим берүүчү мектептердин башталгыч класстарынын окуучуларынын креативдүүлүгүн уюштуруунун педагогикалык шарттары аныктоого багытталып, алынган натыйжалар илимий прикладдык жактан белгилүү илимий жанылыкка ээ жана жетишээрлик баалуулугу менен мүнөздөлөт.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү. Диссертациялык изилдөө илимий жана практикалык мааниге ээ болуп эсептелет, анткени изденүүчү тарабынан алынган жыйынтыктар адабий окуу сабагында башталгыч класстын окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандыруу милдетин ийгиликтүү чечүүгө мүмкүндүк берет. Изилдөөдө аныкталган башталгыч класста креативдүүлүктү өнүктүрүү методдору, формалары, башталгыч класс окуучуларынын креативдүүлүгүн адабий окуу сабагында калыптандыруу боюнча педагогдун максаттуу багытталган ишин пландоого жана ишке ашырууга негиз катары чыгат. Иштеги аныкталган уюштуруучу-педагогикалык шарттардын жыйындысы окутуу процессинин натыйжасын оптималдаштырууга жана жогорулатууга мүмкүндүк берет.

Иште патент алуу, тийиштүү акт менен ишке киргизүү фактылары көрсөткөн фактылар берилген эмес.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши. Автореферат диссертациянын мазмунуна, андагы теманын актуалдуулугунун негизделишине, изилдөөнүн проблемалуулугуна, максаты менен милдеттерине, илимий жаңылыгына, илимий-теориялык жана практикалык маанисинин аныкталышына, коргоого коюлуучу негизги жоболорго, изденүүчүнүн жеке салымына, иштин натыйжаларынын тастыкталышына, диссертациялык изилдөөнүн натыйжаларынын жарыяланышынын толуктугуна, изилдөөнүн структурасына толугу менен дал келет. Автореферат кыргыз, орус, англис тилдеринде окшош резюмелерге ээ.

6. Мүчүлүштүктөр: Диссертацияда көрсөтүлгөн жетишкендиктер менен бирге айрым бир кемчиликтер орун алган:

– биринчи главанын биринчи бөлүгүндө креативдүүлүк түшүнүгүн чечмелеп берүүгө аракет жасалып, адабий анализ кылынган, бирок окумуштуу-илимпоздорду биринчи чет элдик, андан кийин орус окумуштууларын жана Ата Мекендик окумуштуулар деп ирети менен караса туура болмок;

– диссертацияда жана авторефератта эксперименттик изилдөөнүн диагностикалык көрсөткүчтөрү жана жыйынтыктоочу эксперименттин анализи окуучулардын проценттик катышы менен берилип, сандык катышы берилбей калган;

– эксперименттик иштин жыйынтыгында алынган маалымат математикалык-статистикалык методунун жадамы менен иштелип чыкты деп көрсөтүлгөн (59-бет), бирок

изилдөөнүн натыйжасында проценттик катышты гана көрсөтүү менен чектелген.

–иште башталгыч класстын окуучуларынын креативдүүлүгүн калыптандырууну адабий окуу сабагында ишке ашырууга көбүрөөк маани берилип, окуучулардын класстан тышкаркы ишмердүүлүгү эске алынбай калган;

–айрым техникалык, грамматикалык, орфографиялык каталарга жол берилген.

7. Сунуштар: Жогорудагы көрсөтүлгөн айрым кемчиликтерди жоюу сунушталат.

8. Кабыл алуу боюнча рекомендация. Аткарылган иш кабыл алууга татыктуу жана алдын ала коргоого сунушталсын деп эсептейм.

9. Жолдошова Бибигүл Алайчиевнанын «Башталгыч класстарда адабий окуу сабагында окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасы үчүн жазылган диссертациясы жеке аткарылып, толук аяктаган эмгек болуп эсептелет. Анын илимий жыйынтыктары жаңылыгы жана ынанымдуулугу менен айырмаланат. Автордун өздүк көз караштары, жоболордун берилиш логикасы, жыйынтыктар жана практикалык сунуштар объективдүү көрсөткүчтөргө таянат. Баптардын мазмуну, алынган натыйжалардын берилиши, тажрыйбалык-эксперименттин жүрүшүндө алынган далилдер илимий негизделген.

10. И. Арабаев атындагы КМУнун жана Кыргыз билим берүү академиясына караштуу Д 13.20.618 диссертациялык кеңешине 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасы үчүн жазылган Жолдошова Бибигүл Алайчиевнанын «Башталгыч класстарда адабий окуу сабагында окуучулардын креативдүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары» аттуу темадагы диссертациясын кабыл алууну сунуштайт.

п.и.д., профессор, ОГПИнин ректору

Зулуев Б.Б.

Б.Б. Зулуевдин койгон кол тамгасын тастыктайм
ОГПИнин кадрлар бөлүмүнүн башчысы

